

Laurinská 18, 811 01 Bratislava 1
tel: +421 2 208 501 14, fax: +421 2 208 501 35
e-mail: info@snslp.sk, www.snslp.sk

Váš list číslo/zo dňa

Naše číslo

Vybavuje/☎

Bratislava

VEC: Odborné stanovisko podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej v texte ako „Stredisko“) v zmysle ustanovenia § 1 ods.2 písm. a) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov plní úlohy v oblasti ľudských práv a základných slobôd. Stredisko na tento účel najmä monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania podľa zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) (ďalej v texte ako „ADZ“).

Podľa § 1 ods. 2 písm. f) zákona č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva v znení neskorších predpisov Stredisko vydáva odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa ADZ tak z vlastnej iniciatívy ako aj na požiadanie fyzických alebo právnických osôb.

➤ Skutkový stav

Dňa XX bol Stredisku doručený podnet od pani XX ktorá podnet podala z dôvodu podozrenia z nabádania na diskrimináciu, na ktorú mala na svojej internetovej stránke vyzývať Aliancia za rodinu.

Pani XX v podnete poukázala na bod č. 15 Deklarácie za rodinu, znenie ktorého je nasledovné: „Ak budem súčasťou vládnej koalície využijem svoj vplyv k tomu, aby na čele Inštitútu pre výskum práce

a rodiny, sekcie legislatívy na MSSR, sekcie sociálnej a rodinnej politiky a odboru rodovej rovnosti MPSVaR SR stáli dlhoroční odborníci – experti v danej oblasti bez akéhokolvek ideologického pozadia, ktorí budú presadzovať hodnoty tejto deklarácie.“

V nadväznosti na uvedený bod č. 15 Deklarácie za rodinu pani XX vyjadrila svoj názor, že takto formulovaný záväzok predstavuje v zmysle ADZ porušenie zásady rovnakého zaobchádzania, a to formou nabádania na diskrimináciu z dôvodov, akými sú náboženské vyznanie alebo viera a politické a iné zmýšľanie.

➤ Právne východiská

Rovnosť subjektov základných práv a slobôd, ktoré sú zaručené Ústavou Slovenskej republiky, je upravená v čl. 12, ktorý ustanovuje nasledovné: „*Ľudia sú slobodní a rovní v dôstojnosti i v právach. Základné práva a slobody sú neodňateľné, nescudziteľné, nepremlčateľné a nezrušiteľné. Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.*“

Na tomto mieste nemožno opomenúť uviesť **zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou** a o zmene a doplnení niektorých zákonov (**antidiskriminačný zákon**).

Predmet úpravy antidiskriminačného zákona je ustanovený v § 1 ADZ. Jeho znenie je nasledovné: „Tento zákon upravuje uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania a ustanovuje prostriedky právnej ochrany, ak dôjde k porušeniu tejto zásady.“

Podmienkou toho, aby bolo možné určité správanie, konanie, alebo opomenutie klasifikovať ako porušenie zásady rovnakého zaobchádzania v zmysle platnej legislatívy, tak antidiskriminačný zákon ako i odborná literatúra vyžadujú splnenie podmienok, *tzv. prima facie* prípadu. Sú nimi diskriminačný dôvod, oblasť a forma diskriminácie.

Podľa § 2 ods. 1 ADZ: „Dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania spočíva v zákaze diskriminácie z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho

pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.“

Formy diskriminácie sú v ADZ v § 2a, kde je v ods. 1 uvedené: „Diskriminácia je priama diskriminácia, nepriama diskriminácia, obťažovanie, sexuálne obťažovanie a neoprávnený postih; diskriminácia je aj pokyn na diskrimináciu a nabádanie na diskrimináciu.“

Priama diskriminácia je konanie alebo opomenutie, pri ktorom sa s osobou zaobchádza menej priaznivo, ako sa zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou v porovnateľnej situácii.

Nepriama diskriminácia je navonok neutrálny predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax, ktoré znevýhodňujú alebo by mohli znevýhodňovať osobu v porovnaní s inou osobou; nepriama diskriminácia nie je, ak takýto predpis, rozhodnutie, pokyn alebo prax sú objektívne odôvodnené sledovaním oprávneného záujmu a sú primerané a nevyhnutné na dosiahnutie takého záujmu.

Obťažovanie je také správanie, v dôsledku ktorého dochádza alebo môže dôjsť k vytváraniu zastrašujúceho, nepriateľského, zahanbujúceho, ponižujúceho, potupujúceho, zneuct'ujúceho alebo urážajúceho prostredia a ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť zásah do slobody alebo ľudskej dôstojnosti.

Sexuálne obťažovanie je verbálne, neverbálne alebo fyzické správanie sexuálnej povahy, ktorého úmyslom alebo následkom je alebo môže byť narušenie dôstojnosti osoby a ktoré vytvára zastrašujúce, ponižujúce, zneuct'ujúce, nepriateľské alebo urážlivé prostredie.

Pokyn na diskrimináciu je konanie, ktoré spočíva v zneužití podriadenosti osoby na účel diskriminácie tretej osoby.

Nabádanie na diskrimináciu je presviedčanie, utvrdzovanie alebo podnecovanie osoby na diskrimináciu tretej osoby.

Neoprávnený postih je také konanie alebo opomenutie, ktoré je pre osobu, ktorej sa týka, nepriaznivé a priamo súvisí

- a) s domáhaním sa právnej ochrany pred diskrimináciou vo svojom mene alebo v mene inej osoby alebo
- b) s podaním svedeckej výpovede, vysvetlenia alebo súvisí s inou účasťou tejto osoby v konaní vo veciach súvisiacich s porušením zásady rovnakého zaobchádzania,
- c) so sťažnosťou namietajúcou porušenie zásady rovnakého zaobchádzania.

V záujme právnej istoty sú ADZ v § 3 ods. 1 vymenované oblasti, v ktorých je každý povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania. Ide o oblasť pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, poskytovania tovarov a služieb a vzdelávania.

ADZ taktiež ustanovuje možnosť obrátiť sa so žalobou na súd vo veciach súvisiacich a porušením zásady rovnakého zaobchádzania. V § 9 ods. 1 ADZ je ustanovené: „Každý má právo podľa tohto zákona na rovnaké zaobchádzanie a ochranu pred diskrimináciou.“ Pre prípady, kedy by porušením zásady rovnakého zaobchádzania mohli byť dotknuté práva, právom chránené záujmy či slobody neurčitého počtu osôb, ADZ umožňuje použitie tzv. verejných žalôb. V § 9a ADZ je uvedené: „Ak by porušením zásady rovnakého zaobchádzania mohli byť dotknuté práva, právom chránené záujmy alebo slobody väčšieho alebo neurčitého počtu osôb alebo ak by takýmto porušením mohol byť inak vážne ohrozený verejný záujem, patrí právo domáhať sa ochrany práva na rovnaké zaobchádzanie aj právnickej osobe podľa § 10 ods. 1.“ (ide o právnickú osobu, ktorej takéto oprávnenie priznáva osobitný zákon, alebo právnickú osobu, ktorej cieľom činnosti alebo predmetom činnosti je ochrana pred diskrimináciou). „Táto osoba sa môže domáhať najmä určenia, že bola porušená zásada rovnakého zaobchádzania, aby ten, kto nedodržel zásadu rovnakého zaobchádzania, upustil od svojho konania, a ak je to možné, napravil protiprávny stav.“

➤ Právne posúdenie

Pre účely objektívneho posúdenia súladu určitého správania sa, konania, opomenutia alebo inej skutočnosti so zásadou rovnakého zaobchádzania je nevyhnutné upriamiť pozornosť na to, či došlo k naplneniu horeuvedených predpokladov, a teda dôvodu, oblasti a forme diskriminácie.

Ako už bolo spomenuté, ustanovenia ADZ jasne vymenúvajú jednotlivé formy diskriminácie, medzi ktoré patrí i nabádanie na diskrimináciu, ktoré je definované ako presviedčanie, utvrdzovanie alebo podnecovanie osoby na diskrimináciu tretej osoby.

Dôvody zákazu diskriminácie ADZ vymenúva príkladmo, t. j. demonštratívny výpočetom. Do tohto výpočtu diskriminačných dôvodov, je okrem iných, zaradené i náboženské vyznanie alebo viera a tiež politické alebo iné zmýšľanie.

Zároveň ustanovenia ADZ vymenúvajú jednotlivé oblasti, v ktorých je povinnosťou každého dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania. Jednou z týchto oblastí je i oblasť pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov. V rámci pracovnoprávných vzťahov sa pracovný pomer zakladá pracovnou zmluvou. Ako už bolo uvedené, pri nabádaní na diskrimináciu, pôjde spravidla o konanie, ktorým jedna osoba ovplyvňuje inú osobu s cieľom, aby táto následne diskriminovala tretiu osobu. Označiť určité konanie ako nabádanie na diskrimináciu, tak, ako aj pri ostatných formách diskriminácie však prichádza do úvahy len za predpokladu, že sa takéto konanie uskutočňuje v jednej z oblastí, ktoré sú ustanovené v ADZ a teda, pokiaľ sa jedná o oblasť pracovnoprávných alebo obdobných právnych vzťahov, je možné hovoriť o určitom konaní ako o nabádaní na diskrimináciu výlučne ak sa takéto konanie uskutočňuje v rámci vertikálnych vzťahov (podriadený/nadriadený) alebo horizontálnych vzťahov (napr. kolegovia na rovnakej úrovni) na pracovisku.

➤ **Záver**

Na základe vyššie uvedených skutočností, Stredisko vyjadruje svoj názor, že predmetný bod č. 15 Deklarácie za rodinu vykazuje známky konania, ktoré je možné kvalifikovať ako nabádanie na diskrimináciu.

Legislatíva upravujúca štátnozamestnanecké vzťahy v súvislosti s vykonávaním štátnej služby štátnymi zamestnancami, práva a povinnosti zamestnancov a zamestnávateľov pri výkone práce vo verejnom záujme a individuálne pracovnoprávne vzťahy v súvislosti s výkonom závislej práce fyzických osôb pre právnické osoby alebo fyzické osoby a kolektívne pracovnoprávne vzťahy, ustanovuje zákaz diskriminácie, okrem iného, aj z dôvodu náboženského vyznania, resp. náboženstva alebo viery, či členstva alebo činnosti v politickej strane alebo v politickom hnutí, resp. politického alebo iného zmýšľania.

Za predpokladu, že by požiadavky súvisiace s náboženským vyznaním alebo vierou, politickým alebo iným zmýšľaním tvorili podmienku vykonávania určitej funkcie, či výkonu práce (okrem prípadov naplňajúcich podmienky ustanovenia § 8 ods. 1, ods. 2 ADZ) a ak by sa tieto vyskytli v legislatívnej úprave upravujúcej, štátnozamestnanecké vzťahy, vzťahy v rámci výkonu prác vo verejnom záujme, alebo pracovnoprávne vzťahy, stanovenie týchto požiadaviek by bolo v rozpore so zásadou rovnakého zaobchádzania ustanovenou zákonom č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ STREDISKO PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Napriek skutočnosti, že konkrétny bod č. 15 Deklarácie za rodinu priamo nenapĺňa požiadavku ADZ týkajúcu sa oblasti diskriminácie, nakoľko, ako už bolo vyššie uvedené, charakterizovať určité konanie ako nabádanie na diskrimináciu v rámci pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahoch je možné výlučne za predpokladu, že sa takéto konanie uskutočňuje v rámci vertikálnych alebo horizontálnych vzťahoch na pracovisku, si Stredisko súčasne uvedomuje, že členstvo vo vládnej koalícii, na základe ktorého jednotlivec môže participovať na zákonodarnej ako i výkonnej moci, môže v konečnom dôsledku zakladať istý vzťah k daným pracoviskám vymenovaným práve v bode č. 15 Deklarácie za rodinu. Na základe uvedeného Stredisko konštatuje, že vyjadrenia, ktoré sú obsahom bodu č. 15 Deklarácie za rodinu sú spôsobilé diskriminovať osoby na základe dôvodov, akými sú náboženské vyznanie alebo viera, alebo politické a iné zmýšľanie.

Ústava Slovenskej republiky v čl. 26 zaručuje tak slobodu prejavu ako i právo na informácie. Podľa predmetného článku Ústavy Slovenskej republiky je každému priznané právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Stredisko berie na vedomie slobodu prejavu, ktorá bola vyjadrená v Deklarácii za rodinu, avšak na druhej strane Stredisko podotýka, že je nevyhnutné mať neustále na zreteli skutočnosť, že jednotlivec výkon svojho práva nemôže zneužívať na obmedzenie práv iných osôb, resp. je vhodné pripomenúť, že sloboda jedného končí tam, kde začína sloboda druhého. A teda, výkon slobody prejavu v podobe vyjadrenia, ktoré je spôsobilé pôsobiť diskriminačným spôsobom, a tým znemožniť rovný výkon práv vyplývajúcich z právnych predpisov upravujúcich štátnozamestnanecké vzťahy, vzťahy v rámci výkonu prác vo verejnom záujme, alebo pracovnoprávne vzťahy nie je prípustný.

Vzhľadom na uvedené, Stredisko nepovažuje formuláciu bodu č. 15 Deklarácie za rodinu za v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania. Stredisko Vás žiada, aby ste pri vykonávaní budúcich aktivít rešpektovali právny poriadok Slovenskej republiky, ustanovenia ADZ nevynímajúc.

S pozdravom,

Mgr. Marian Mesároš
výkonný riaditeľ